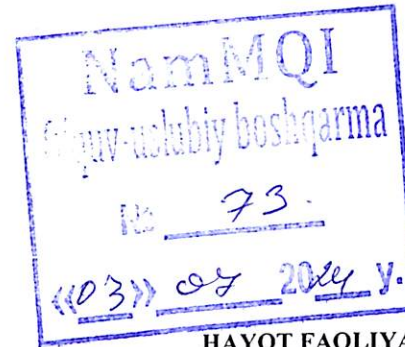


O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI



HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI(Ekologiya,FVFX,HFX)

FANINING ISHCHI O'QUV DASTURI
(sirtqi ta'lim yo'nalish uchun)

Bilim sohasi:	700 000 -	Muhandislik ishlov berish va qurilish sohalari
Ta'lim sohasi:	730 000 -	Arxitektura va qurilish
Ta'lim yo'nalishlari:	60730900	– Gidrotexnika qurilishi (turlari bo'yicha)

Namangan-2024

Fan/modul kodi HFH 2506	O'quv yili 2024-2025	Semestr 5	Kreditlar 6	
Fan/modul turi Tanlov	Ta'lim tili O'zbek tili		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Hayot faoliyati xavfsizligi (Ekologiya, FVFX, HFX)	24 (8 m, 8 a, 8 t)	156	180
2.	<p align="center">I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga inson va tabiat o'zaro aloqalarining oqibatlarini global ekologik muammolar, ularni kelib chiqish manbalari, sabab va oqibatlar, ularni bartaraf etish yo'llari, tabiiy, texnogen va ekologik xususiyatli favqulodda vaziyatlarda aholi va hududlarni muhofaza qilish, jarohat olganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish hamda hayot faoliyati xavfsizligining nazariy asoslari, mehnat qonunchiligi asoslari, inson mehnat faoliyatining fiziologik asoslari, hayot faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomik va psixologik asoslari, axborot xavfsizligini ta'minlash tizimini o'rgatishdir.</p> <p>Fanning vazifasi - mavjud ekologik muammolar va ularning oldini olish yo'llarini, tabiatga salbiy ta'sir etuvchi omillarni bartaraf etishning ilmiy asoslarini, tabiiy ofatlarning kelib chiqish sabablarini, insoniyat faoliyatining atrof-muhitga ta'siri (iqlim o'zgarishi va cho'llanish) va favqulodda vaziyatlarga olib kelishi, aholini va moddiy boyliklarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish usullarini, nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hayot faoliyat xavfsizligi jarayonlarga uslubiy yondoshuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish, qonunlar va kategoriyalar mazmun-mohiyatini bilish, ularga nisbatan shaxsiy munosabatni shakllantirish orqali insonning hayotdagi o'zni va ahamiyatini ochib berish. Jarohatlanish va kasb kasalliklarining oldini olish usullarini o'rgatadi.</p> <p align="center">II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p align="center">Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-Modul. Hayot faoliyati xavfsizligining nazariy asoslari</p> <p>1-ma'ruza. "Hayot faoliyati xavfsizligi" faniga kirish. Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari.</p> <p>Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash. Hayot faoliyati xavfsizligi haqida tushuncha. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari va terminlari. Hayot faoliyati xavfsizligi tarkibiy qismlari va ularning tekshirish obektlari. Hayot faoliyati xavfsizligi nazariy asoslari.</p> <p>Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari, mazmuni. Ishlab</p>			

chiqarishda faoliyat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan asosiy qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va meyoriy hujjatlar tizimi.

***2-ma'ruza. Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika va psixologik asoslari.**

Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari, ularning mazmuni. Xavflar, ularning tasnifi. Faoliyat xavfsizligini ta'minlash tamoyillari, uslublari. "Inson - muhit" tizimida inson omili.

Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika asoslari asosiy prinsip va usullari. Faoliyat xavfsizligi psixologiyasi. Inson faoliyatini tashkil qilishning psixologik jihatlari. Ish joylarini estetik jihatdan jihozlash.

2-modul. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi

***3-ma'ruza. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini tashkil qilish. Xavfsiz faoliyatni tashkil qilishda xodimlar bilimini tekshirish va o'qitish.**

Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini mablag' bilan ta'minlash.

Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o'qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o'qitish va qayta tayyorlashni tashkil qilish. Bilimlarni tekshirish va baholash tizimi samaradorligi.

4-ma'ruza. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan baxsiz hodisalar va kasb kasalliklari.

Ishlab chiqarishda mehnat qobilyatini yo'qotilishi. Faoliyat jarayonida sodir bo'ladigan avariyaalar. Ishlab chiqarishda faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladigan jarohatlanishlar va kasb kasalliklari. N-1 shakldagi dalolatnomani to'ldirish tartibi.

***5-ma'ruza. Ishlab chiqarishning sanitariyasi va gigienasi me'yorlari, mazmuni.**

Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri, ishlab chiqarish mikroiklimining gigienik meyorlari, ularning inson organizmiga ta'siri. Ishlab chiqarishda mo'tadil ob-havo sharoitini yaratish.

***6-ma'ruza. Ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar.**

Ishlab chiqarish changlari moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri. Changlarga qarshi chora-tadbirlar. Ishlab chiqarish jarayonlarida zararli omillar va ulardan himoyalash tadbirlari. Ishlab chiqarishda zararli moddalar va ulardan himoyalash usullari.

***7-ma'ruza. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish va yoritish tizimi.**

Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimi ularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati. Ishlab chiqarishda yoritish va uni me'yorlari. Tabiiy va sun'iy yoritish. Yoritishga qo'yiladigan sanitar-gigienik talablar. Yoritish vositalari va turlari.

***8-ma'ruza. Ishlab chiqarishda shovqin va titrash. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning hususiyatlari va inson organizmiga ta'siri.**

Shovqin va titrash inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish sabablari va manbalari. Shovqin va titrashni tasniflash, muhofaza chora-tadbirlarini belgilash.

Ultra va infratovushlarning inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalani vositalari.

Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning hususiyatlari va inson organizmiga ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularni tasniflash va meyorlash. Nurlanish manbalari va ulada ishlovchilarning xavfsizligini ta'minlash.

***9-ma'ruza. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari.**

Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Erga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elektr tokiga ko'rsatayotgan qarshiligi.

3-modul. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi

10-ma'ruza. Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Fuqaro muhofazasining maqsadi va vazifalari. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari.

Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Tabiiy ofatlar va ularning sodir bo'lishi. Texnogen va ekologik favqulodda vaziyatlar va undan muhofazalanish usullari. Suv toshqinlari, er ko'chkilari, qor ko'chkilari.

Fuqaro muhofazasining kuch va vositalari, uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tartiblari. Fuqaro muhofazasi rejalarini tuzish. Fuqaro muhofazasi shatb-o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish va o'tkazish.

Zilzila va uning sodir bo'lishi. Zilzila turlari va aniqlash usullari. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari. Zilzilaga aholini tayyorlash. Bino va inshootlarning zilzila bardoshligini oshirish.

4-modul. Yong'in xavfsizligi asoslari

***11-ma'ruza. Yong'in xavfsizligini ta'minlash choralari.**

Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari. Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardoshlilik darajalari. Sanoat korxonalarining yong'inga va portlashga xavfi bo'yicha toifalari.

5-modul. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari

12-ma'ruza. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari.

Respublikada halokatlar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabrlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartib va qoidalari. Yurak-o'pka reanimatsiyasi (qayta jonlantirish)ni o'tkazish qoidasi. Tomirlardan qon ketishi, turlari, vaqtincha to'xtatish usullari.

*Izoh: * bilan belgilangan mavzularni talabalar mustaqil o'zlashtiradilar*

va nazorat topshirig'i sifatida savol javob ko'rinishida topshiradilar.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

- *1. Fanining asosiy tushunchalari mohiyati; xavf turlarini, ularni guruhlash va identifikatsiyalash.
2. Hayot faoliyati xavfsizligining komfort sharoitlari, ishchi o'rmini ergonomikasini o'rganish.
- *3. Ishlab chiqarishning zararli va zaharli omillarini inson organizmiga ta'sirini hisoblash.
- *4. Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash.
- *5. Ishlab chiqarishdagi tabiiy va sun'iy yorug'likni hisoblash usullari.
- *6. Mexanik jarohatlanishdan muhofazalanish va muhofazalovchi vositalarni aniqlash.
- *7. Elektr tokining inson organizmiga fiziologik ta'siri.
- *8. Yong'inni o'chirishning asosiy vositalarini hisoblash usullari.
- *9. Kasbiy kasalliklarni va ishlab chiqarishdagi jarohatlarni tekshirish, hisobga olish va aniqlash usullari.
10. O'zbekistondagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi sohasidagi boshqaruv tizimining tuzilishi va funksiyalari.
- *11. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli ob'ektlari.
- *12. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv metodlar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

*Izoh: * bilan belgilangan mavzularni talabalar mustaqil o'zlashtiradilar va nazorat topshirig'i sifatida taqdimot tayyorlaydi va himoya qiladi.*

IV. Tajriba mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Tajriba mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Ishlab chiqarish korxonalarida va inshootlarda tabiiy yorug'likni aniqlash.
2. Sanoat korxonalarida va muassasalarda mikroiklim sharoitlarini aniqlash.
- *3. Zararli va zaharli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash.
4. Sanoat korxonalaridagi shovqinni aniqlash
- *5. Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash.
6. Elektr jihozlari erga ulashni hisoblash.
- *7. Birlamchi o't o'chirish vositalari ish unumdorligini aniqlash.

*8. Avtomatik yong'indan darak beruvchilarning ish unmdorligini aniqlash.

Laboratoriya ishlarini bajarishda zamonaviy texnik jihozlardan foydalanish talab etiladi.

Laboratoriya darslari kerakli laboratoriya uskunalari bilan jihozlangan auditoriyada o'tkazilishi lozim. Laboratoriya ishlarini bajarish faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

*Izoh: * bilan belgilangan mavzularni talabalar mustaqil o'zlashtiradilar va nazorat topshirig'i sifatida jihozlarni ishlatib berish (amaliy) yoki unda bajariladigan ishlarni aytib berish (og'zaki) orqali topshiradilar.*

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

XFX fanidan mustaqil ta'lim va mustaqil (nazorat) topshiriqlar yozma, og'zaki va amaliy bajarib ko'rsatish shaklida olinadi. Mustaqil topshiriqlarning birinchi shakli majburiy bo'lib, uni bajargan talaba joriy nazorat uchun belgilangan ballning 60 % ini qo'lga kiritadi. Ikkinchi va uchinchi mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan tartibda bajargan talaba oraliq baholashdan maksimal ball olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

1. Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish.

2. Nazorat topshiriqlariga tayyorgarlik ko'rish.

3. Mustaqil ish uchun tavsiya etilgan mavzular asosida mustaqil ish tayyorlash.

Bunda talaba tavsiya etilgan mustaqil ta'lim mavzularidan ixtiyoriy tanlab oladi va shu bo'yicha maket, model yoki slayd tayyorlab keladi va uni himoya qiladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etilgan topshiriqlar:

1. Atmosfera muhofazasi. Atmosferaning ifloslanishi va uni ifloslovchi manbalar.

2. Atmosfera havosini zaharli gazlar bilan ifloslanishi, ularni kamaytirish va zararsizlantirish yo'llari.

3. Global iqlim o'zgarishi. Iqlim o'zgarishini oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar. Iqlim o'zgarishiga moslashuv.

4. Suvlarning ifloslanishi. Ifloslangan suvlarning insonlar salomatligiga ta'siri. Oqova suvlar va ularning turlari, oqova suvlarning tozalash yo'llari. Orol dengizidagi bugungi holat. Gidrosfera va uni muhofazalash.

5. Litosfera muhofazasi. Tuproq eroziyasi, uning turlari va unga qarshi kurash yo'llari. Mineral va energetik resurslar va ulardan oqilona foydalanish.

6. Qattiq chiqindilardan atrof-muhitni himoya qilish. Toza hudud dasturi, uning mazmuni, maqsadi va vazifalari.

7. O'zbekistondagi bioxilma-xillik va uni himoya qilish. Alohida

qo'riqlanadigan tabiiy hududlar. Fauna va floraning "Qizil kitob"ga kiritilgan kamyob va yo'qolib borayotgan turlari.

8. O'zbekiston respublikasi favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimi(FVDT) ning tuzilishi, vazifalari, kuch va vositalari. Ommaviy qirg'in qurollari va ular ta'siridan aholini muhofaza qilish.

9. Yadroviy qurollar va ularning xususiyatlari. Kimyoviy qurollarning turlari va xususiyatlari. Biologik qurollar va ularning xususiyatlar.

10. Tabiiy, texnogen va ekologik tusdagi favqulodda vaziyatlar va ular ta'siridan aholini muhofaza qilish.

11. Gidrotexnika inshootlarida yuz beradigan favqulodda vaziyatlar. Ishlab chiqarish jarayonlaridagi avariyaalar.

12. Quruqlik (tuproq, yer osti)ning holati, atmosfera (havo muhiti) tarkibi va xossalari va gidrosfera tarkibining o'zgarishi bilan bog'liq favqulodda vaziyatlar. Chiqindilar muammosi.

13. Global iqlim o'zgarishi, cho'llanish sabablari, ichimlik suv muammosi.

14. Zilzila, uning yuzaga kelish sabablari. Zilzilaga qadar, zilzila vaqtida va zilziladan so'ng amalga oshiriladigan chora-tadbirlar. Zilzilaning bino va inshootlarga ta'siri. Zilziladan oldingi harakat bo'yicha umumiy tavsiyalar. Zilzila vaqtida to'g'ri harakat bo'yicha umumiy tavsiyalar. Zilziladan keyingi harakat bo'yicha umumiy tavsiyalar.

15. Aholini favqulodda vaziyatlarda muhofaza qilishga tayyorlash va qutqarish ishlari. Fuqarolarni favqulodda vaziyat haqida ogohlantirish. Fuqarolarni himoya inshootlarida saqlash. Aholini ko'chirishni tashkil etish va o'tkazish.

16. Shaxsiy himoya vositalari yordamida fuqarolarni himoyalash. Aholi va hududlarni terrorchiik harakatlaridan muhofaza qilishni tashkil etish. Fuqaro muhofazasi bo'yicha aholini o'qitishni tashkil etish. Shikastlangan o'choqlarda qutqaruv va birlamchi tiklash ishlarini olib borish usullari ishlari.

17. Kimyoviy, bakteriologik va aralash shikastlangan o'choqlarda qutqaruv ishlari.

18. Dezaktivatsiya, degazatsiya, dezinfektsiya. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklari. Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o'qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o'qitish va qayta tayyorlash ni tashkil qilish.

19. Ishlab chiqarishda mehnat qobiliyatini yo'qotilishi. Faoliyat jarayonida sodir bo'ladigan avariyaalar.

20. Ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi. Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri, ishlab chiqarish mikroiklimining gigiyenik meyorlari, ularning inson organizmiga ta'siri.

21. Ishlab chiqarishda mo'tadil ob-havo sharoitini yaratish. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati.

22. Ishlab chiqarishda yoritish va uni meyorlari. Tabiiy va sun'iy yoritish. Yoritishga qo'yiladigan sanitar-gigiyenik talablar. Yoritish vositalari va turlari.

23. Shovqin va titrashni, yuzaga kelish sabablari va manbalari. tasniflash, muhofaza chora tadbirlarini belgilash. Ultra va infratovushlarning inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalaniish vositalari.
24. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, elektr va yong'in xavfsizligini ta'minlash choralari.
25. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning hususiyatlari va inson organizmiga ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularni tasniflash va meyorlash.
26. Nurlanish manbalari va ulada ishlovchilarning xavfsizligini ta'minlash. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Yerga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elektr tokiga ko'rsatayotgan qarshiligi.
27. Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari. Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardoshlilik darajalari. Sanoat korxonalarining yong'inga va portlashga xavfi bo'yicha toifalari.
28. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari. Respublikada halokatlar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabrlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartib va qoidalari.
29. Yurak-o'pka reanimatsiyasi, tomirlardan qon ketishi, turlari, tayanch - harakat tizimi shikastlanishlarida va kuyishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish.
30. Sovuq urishi, issiq elitganida, odam suvga cho'kkanida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Jabrlanganlarni transportirovka qilish usullari.
31. Shikastlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish
32. Texnogen hususiyatli favqulodda vaziyatlarni oldini olishga qaratilgan
33. profilaktik tadbirlarni o'rganish. Transport avariylarini oldini olishga qaratilgan profilaktika tadbirlarini o'rganish.
34. Kuchli zilzila bilan bog'liq favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf
35. etish tartibini o'rganish. Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish va fuqaro muhofazasi tadbirlarini rejalashtirish. Zilzila oqibatlaridan o'zini o'zi muhofaza qilish, jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish usullariga o'rgatish.
36. Yong'in-portlash sodir bo'lganda to'g'ri harakatlanish tartibi.
37. Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash. Ishlab chiqarishdagi tabiiy va sun'iy yorug'likni hisoblash usullari.
38. Ishlab chiqarish korxonalarida va inshootlarda tabiiy yorug'likni aniqlash. Sanoat korxonalari va muassasalarda harorat va atmosfera bosimini aniqlash. Sanoat korxonalarida va muassasalarda mikroiklim sharoitlaridan havoning nisbiy namligi va harakat tezligini aniqlash.
39. Sanoat korxonalaridagi shovqinni aniqlash. Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash. Elektr jihozlarini yerga ulashni hisoblash.
40. Birlamchi o't o'chirish vositalari ish unumdorligini aniqlash.

	<p>Mustaqil ishni bajarishda zamonaviy o'lchov asboblari va qurilmalaridan foydalaniladi. Eng muhimi barcha mavzular o'rganib chiqiladi va og'zaki javob shaklida himoya qilinadi. Har bir mavzu bo'yicha tayyorgarlik ko'rilgan ishlanmalar topshiriladi. Bu ishlanmalar – test, konspekt, animasion material, rasm va chizmalar bo'lishi mumkin.</p>
3	<p style="text-align: center;">VI. Ta'lim natijalari/kasbiy kompetensiyalar</p> <p>Talaba quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak:</p> <p>-O'zbekiston Respublikasi hududida sodir bo'lishi ehtimol bo'lgan tabiiy, texnogen va ekologik xususiyatli favqulodda vaziyatlar, ro'y berishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarning oldini olish, talafotlarni kamaytirish (yumshatish) va oqibatlarini bartaraf etish, asosiy ekologik konsepsiyalar, prinsiplar va qonunlarni, ekologik qonunchilik, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash masalalari to'g'risida hamda hayot faoliyati xavfsizligining umumiy masalalari, hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy me'yoriy asoslari va hayot faoliyati xavfsizligining tashkiliy masalalarini bilishi kerak;</p> <p>-favqulodda vaziyatlarda foydalaniladigan shaxsiy muhofaza vositalarini, favqulodda vaziyatlar sharoitida o'ziga va o'zaro tibbiy yordam ko'rsatish tartibini, sodir bo'lganda muhofaza qilish uchun zarur bo'lgan muhandislik-texnik tadbirlarni, aholini evakuatsiya qilish tartibini, xavflarni inson organizmiga ta'siri, insonga xavfli va zararli omillarning ta'sir qilish darajalari, ish joyiga qo'yiladigan talablari bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak;</p> <p>-talabalar tabiatni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik-huquqiy me'yoriy, standartlar va qoidalarni amaliy tadbir etish, ishlab chiqarishdagi yuzaga keladigan xavflarni tekshirish, o'rganish va tahlil qilish asoslarini, shaxsiy va jamoa himoya vositalaridan foydalanish, jarohat olganlarni saralash va ularga birinchi tibbiy yordam ko'rsata olish malakalariga ega bo'lishi kerak.</p>
4	<p style="text-align: center;">VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <p>– tadqiqiy (kritik) fikrlashga chorlovchi modellashirilgan o'quv ma'ruzalari texnologiyasi;</p> <p>– o'qitishning muammoli-evristik usuli;</p> <p>– interfaol keys-studiyalar;</p> <p>– guruhlarda ishlash;</p> <p>– yakka tartibda ishlash (individual loyihalar);</p> <p>– xorijiy o'quv metodlaridan foydalanish;</p> <p>– o'ylantiradigan muammolarni ular oldiga qo'yish.</p> <p>Mashg'ulotlar yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanib tashkil etiladi. Bunda aqliy hujum, klaster, sinkveyn tuzish, Venn diagrammasi, o'quv o'yinlari usullaridan keng foydalanish ko'zda tutiladi.</p> <p>Axborot kommunikasiya texnologiyalariga ham alohida etibor beriladi. Fanga doir taqdimotlarni, ko'rgazmalar, elektron ma'ruza matnlari dasturdagi mavzularga mos holda tanlanadi.</p>

5	<p align="center">VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p> <p>Fandan talabalarni baholash O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2018 yil 9 avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risida"gi NIZOM asosida amalga oshiriladi:</p> $OB = \frac{NT + M + A + MT}{4} \geq 3.$ <p>Izoh:</p> <p>OB- Oraliq baholash. Bunda talabning yakuniy nazoratgacha hamma mashg'ulotlar va mustaqil ta'limdan olgan baholarai umumlashtiriladi.</p> <p>NT-Nazorat topshiriqlari. Bunda talabalar mustaqil o'zlashtirilishi kerak bo'lgan mavzular bo'yicha ma'ruza, amaliy, laboratoriya ishlari bo'yicha topshiriqlarni bajaradilar.</p> <p>M-Ma'ruza mashg'uloti. Bunda talabning auditoriyada o'tilgan darslardagi ishtiroki hisobga olinib baholanadi.</p> <p>A-Amaliy mashg'ulot. Bunda talaba amaliy mashg'ulotlarni davtarga qayd etadi va og'zaki topshiradi.</p> <p>MT-Mustaqil ta'lim. Bunda talaba mustaqil ta'lim sifatida berilgan mavzular yuzasidan maket, model yasaydi yoki slayd tayerlab himoya qilish orqali baholanadi.</p> <p>Talaba oraliq baholashdan kamida qoniqarli baho olgan taqdirda YaN ga ruxsat beriladi.</p> <p>Yakuniy nazoratda talabaga o'tilgan mavzular doirasida test yoki tuzilgan savollar bo'yicha yozgan yozma ish uchun baho qo'yiladi. YaN dan kamida qoniqarli baho olingan taqdirda talaba fanni o'zlashtirgan hisoblanadi.</p> <p>Fanga ajratilgan auditoriya soatining 25 % ini va undan ortiq soatini sababsiz qoldirgan talaba ushbu fandan chetlashtirib yakuniy nazoratga kiritilmaydi hamda mazkur fan bo'yicha tegishli kreditlarni o'zlashtirmagan hisoblanadi.</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, oraliq nazorat, mustaqil ish shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni (testni) muvaffaqiyatli topshirishi kerak bo'ladi.</p>
6	<p align="center">Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. A. Mark, P. Friend James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Bernan Press. Germaniya, 2007</p> <p>2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi./ Darslik. -T.: "Tafakkur qanoti", 2015. - 336 b.</p> <p>3. P.Sultonov. Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish asoslari. Toshkent.</p>

	<p>G'G'ulom. 2004 yil.240 b</p> <p>4. A.T.Mamadaliyev., Z.N.Mamadjanov. «Favqulodda vaziyatlar va aholi muhofazasi».-T.: "LESSON PRESS",2022-300b</p> <p>5. Narziyev Sh.M., Kurbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma.-T.: "Yangi nashr", 2019.- 234 b.</p> <p>6. Nigmatov I., Tojiyev M. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi. Darslik.-T.: Iqtisod-Moliya, 2011, 260 b.</p> <p>7. N.S.Baxriddinov. «Hayot faoliyati xavfsizligi». O'quv qo'llanma.-T.: "DIMAL", 2024, 371b.</p> <p align="center">Qo'shimcha adabiyotlar</p> <p>8. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.</p> <p>9. Yuldashev O.R., Djaborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik.-T.: "Toshkent-Iqtisodiyot", 2014.- 268 b.</p> <p>10. Yormatov G.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. -T.: "Aloqachi", 2009. - 348 b.</p> <p>11. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi - T.: O'zbekiston, 2023.</p> <p>12. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. -T.; 2023.</p> <p>13. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 22 sentyabr (yangi tahriri) .</p> <p>14. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori № 286, 06.06.1997, -T.: 1997.</p> <p>15. "Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida"gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2008 , 37-38-son.</p> <p align="center">Axborot manbalar</p> <p>16. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.</p> <p>17. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.</p> <p>18. www.mintrud.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.</p> <p>19. www.bilim.uz - OUMTV sayti</p>
7	<p align="center">Namangan muhandislik-qurilish instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut ilmiy-uslubiy kengashining « _ » _____ 2023 y.dagi ___ sonli majlis bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
8	<p align="center">Fan/modul uchun mas'ullar:</p> <p>A.Mamadaliyev - NamMQI «Mehnat muhofazasi va ekologiya» kafedrasida dotsenti N.Baxriddinov - NamMQI "Mehnat muhofazasi va ekologiya" kafedrasida dotsenti.</p>
9	<p align="center">Taqrizchilar:</p> <p>T.Sattorov - NamDU. "Kimyo" kafedrasida mudiri, t.f.n, dotsent. B.Axmedov - NamMTI dotsenti, q.-x.f.n., dotsent.</p>